

Klimaatplan PME

Er is geen planeet B

December 2022

Voorwoord

Voor u ligt ons eerste klimaatplan. De acties en keuzes in dit plan brengen PME dichterbij het klimaatakkoord van Parijs. Dichterbij, want je weet pas of het is geslaagd wanneer je er bent. Het is daarom ook niet de laatste versie van het plan. De komende jaren houden we met regelmaat onze doelstellingen en actieplannen tegen het licht, en waar nodig passen we ze aan. We willen in onze klimaatambities bijvoorbeeld graag nog duurzame bosbouw opnemen als relevante beleggingscategorie.

Het plan bouwt voort op eerdere stappen die we hebben gezet. Het is een uitwerking van onze ambities en doelstellingen en een verdere aanscherping van wat we al deden. Zo sloten we in 2018 primaire steenkoolproducenten uit. Drie jaar later volgde de uitsluiting van primaire olie- en gasproducenten. Daar blijft het niet bij. De vrijgekomen 1,2 miljard euro beleggen we in schone energie. Bovendien stellen we een doel voor absolute CO₂-reductie. In 2030 stoten onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties in absolute zin 50 procent minder CO₂ uit dan in 2019.

Wat we nog meer gaan doen op de korte en middellange termijn? Dat leest u in dit plan. Per beleggingscategorie lichten we toe welke stappen we nemen om uiteindelijk tot netto-nul te komen in 2050.

Maar misschien nog belangrijker dan het hoe is het waarom. Klimaatverandering bedreigt mens, milieu en maatschappij. De eerste klimaatvluchtelingen zijn een feit. In Europa hebben we de twee graden opwarming al bereikt. Kortom, de wereld staat in brand. Daarom nemen we extra actie. Voor de werknemers en gepensioneerden in onze sector. En zeker ook voor onze kinderen en kleinkinderen.

PME Pensioenfonds

Namens het bestuur, op 19 december 2022,

Eric Uijen
Marcel Andringa
Alae Laghrich

Inhoud

klimaatplan

1

Voor een goed pensioen is
een leefbaar klimaat nodig

04

2

Onze belangrijkste klimaatdoelen

06

3

Samen staan we sterk

09

4

Actieplannen:
zo gaan we onze doelen halen

10

Actieplan **Beursgenoteerde aandelen**

13

Actieplan **Bedrijfsobligaties**

15

Actieplan **Vastgoed**

17

Actieplan **Infrastructuur**

19

Actieplan **Private equity**

21

5

Bijlagen

23

1

Voor een goed pensioen is een leefbaar klimaat nodig

Een goed pensioen voor iedereen in onze sector. Dat is ons doel. Maar een pensioen is alleen goed als je ervan kunt genieten in een schone, stabiele wereld.

PME betaalt - net als andere pensioenfondsen - het grootste deel van de pensioenen uit beleggingsopbrengsten. Beleggen gaat het best in een wereld die niet verder opwarmt. In een wereld waar mensen niet op de vlucht zijn voor droogte, overstromingen en honger. Met andere woorden: een stabiel rendement vraagt om een stabiele wereld. Daarom vinden we het beperken van klimaatverandering en het bevorderen van de energietransitie van groot belang. Nu en in de verre toekomst.

Dit sluit aan bij de wensen van onze deelnemers en werkgevers. Zij zijn zich ervan bewust dat de sector alleen kan floreren bij een betrouwbare en duurzame energievoorziening in een stabiele wereld. Juist in onze sector komen vele innovaties samen die bijdragen aan een leefbaar klimaat.

We pakken onze rol

PME steunt het klimaatakkoord van Parijs. Als grote belegger kunnen en willen we een rol spelen bij het halen van de doelstellingen van Parijs. Want geld heeft invloed. De belangrijkste afspraak in dit akkoord is het streven om de gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging ruim onder de 2 graden Celsius houden. En de 195 landen die het akkoord ondertekenden, willen dat het liefst nog verder beperken tot 1,5 graad.

Nederland doet mee. Net als een belangrijk deel van de financiële sector in ons land. Zo hebben ruim 50 financiële instellingen in Nederland het Klimaatcommitment Financiële Sector ondertekend. Ook PME. Als ondertekenaar maken we nu onze plannen bekend om de doelen van Parijs te halen. We laten zien hoe we de uitstoot van onze beleggingen de komende jaren omlaagbrengen, om zo een forse reductie in 2030 te realiseren. Daarbij richten we ons in eerste instantie op beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties, vastgoed, infrastructuur en private equity. Want binnen die beleggingen verwachten we het belangrijkste verschil te kunnen maken.

Geen begin, maar een vervolg

Met onze klimaatplannen beginnen we niet vandaag. Daar zijn we al vele jaren mee bezig. In 2018 besloten we om alle primaire steenkoolproducenten uit onze beleggingsportefeuille te verwijderen. In 2021 zijn we een stap verder gegaan en hebben we ook al onze beleggingen in primaire producenten van fossiele olie en gas verkocht.¹ Het geld dat daarbij vrijkomt steken we in schone energie, zoals wind en zon. Ook hebben we in 2021 klimaatdoelstellingen vastgesteld voor onze beleggingen in vastgoed. Eerder al maakten we plannen om de CO₂-uitstoot van onze beleggingen in 2025 flink omlaag te krijgen.

Dit plan is dus geen begin, maar een vervolg. We leggen de lat nog hoger.

¹ Voor het verwijderen van bedrijven uit de beleggingsportefeuille gebruiken we een zogeheten sectordefinitie. Die bepaalt hoe een bedrijf wordt gezien. Zo'n sectordefinitie is niet altijd waterdicht. Daarom gebruiken we ook nieuwe publieke informatie. Op deze manier baseren we ons op de nieuwste inzichten, waarmee we ons uitsluitingsbeleid nog verder verfijnen.

2 Onze belangrijkste klimaatdoelen

Lange termijn

Op de **lange termijn** is ons doel duidelijk: in **2050** heeft onze beleggingsportefeuille **netto-nul CO₂-uitstoot**. We werken daarnaartoe op een manier die past bij het pad naar maximaal 1,5 graden opwarming. Dat betekent dat we gemiddeld minimaal 7 procent CO₂-reductie per jaar willen bereiken, zoals vastgelegd in internationale afspraken. Dit is een gemiddelde, de reductiepaden gaan nooit in een rechte lijn.

Korte en middellange termijn

Voor onze wereld is de weg naar een klimaatneutrale economie nog lang. Om ons doel voor de lange termijn te halen, stellen we voor de komende jaren een aantal belangrijke doelen vast. We richten ons op de beleggingscategorieën waarbij we de **meeste kansen** zien om de **wereldwijde CO₂-uitstoot te beïnvloeden**. Die categorieën lichten we hieronder kort toe. Verderop gaan we dieper in op de maatregelen die we per beleggingscategorie nemen om onze doelen te realiseren.

CO₂ en andere broeikasgassen

Om het niet te ingewikkeld te maken, spreken we in dit plan alleen over CO₂-uitstoot. We bedoelen daarmee: CO₂-equivalenten. Dat betekent dat we waar mogelijk en relevant ook andere broeikasgassen meewegen. Denk bijvoorbeeld aan methaan en f-gassen. Het broeikaseffect van deze gassen rekenen we om naar een hoeveelheid CO₂.

1

Beursgenoteerde aandelen

In 2025 stoten onze beleggingen in aandelen 50 procent minder CO₂ uit dan in 2015.² We kijken hierbij naar de relatieve scope 1- en scope 2-uitstoot.³ Dit doel is inmiddels ruimschoots gehaald.

In 2030 stoten onze beleggingen in aandelen 50 procent minder CO₂ uit dan in 2019. We kijken hierbij naar de absolute scope 1- en scope 2-uitstoot op basis van EVIC.⁴

Voor de sectoren die relatief veel CO₂ uitstoten, bekijken we met extra aandacht of bedrijven waarin we beleggen in 2030 naar verwachting opereren op een manier die past bij een opwarming van maximaal 1,5 graad.

2

Bedrijfsobligaties

In 2030 stoten onze beleggingen in bedrijfsobligaties 50 procent minder CO₂ uit dan in 2019. We kijken hierbij naar de absolute scope 1- en scope 2-uitstoot op basis van EVIC.⁵

Voor de sectoren die relatief veel CO₂ uitstoten, bekijken we met extra aandacht of bedrijven waarin we beleggen in 2030 naar verwachting opereren op een manier die past bij een opwarming van maximaal 1,5 graad.

3

Vastgoed

Ruim voor 2030 zijn alle vastgoedbeleggingen in lijn met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken.

Eind 2030 ligt de CO₂-uitstoot per vierkante meter vastgoed 40 procent lager dan in 2020.

4

Infrastructuur

In 2025 hebben we ongeveer 1,2 miljard euro – die vrijkwam door de verkoop van beleggingen in producenten van olie en gas – opnieuw belegd in investeringen met een positieve impact op de transitie naar duurzame energie.

Uiterlijk in 2040 zijn alle infrastructuurbeleggingen in lijn met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken.

5

Private equity

Uiterlijk in 2040 zijn alle private equity-beleggingen in lijn met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken.

² We berekenen dit op basis van *market cap*. Voor een toelichting zie 'Bijlage 1: Hoe rekenen we?'.

³ Voor een toelichting zie 'Bijlage 2: Hoe zit dat met scope 1, 2 en 3?'.

⁴ Voor een toelichting zie 'Bijlage 1: Hoe rekenen we?'.

⁵ Voor een toelichting zie 'Bijlage 1: Hoe rekenen we?'.

A photograph of a person running on a paved path that curves through a lush, green landscape. The path is bordered by a wooden fence. In the background, there are rolling hills and a building on a hillside under a bright sky. A large, thick yellow circular graphic is overlaid on the image, framing the runner and the text.

**Vooruitgang begint
met het stellen van
de juiste vragen**

3 Samen staan we sterk

Als grote belegger hebben we invloed. Die invloed gebruiken we om de klimaatverandering af te remmen.

Hoe we dat doen?

Door in bepaalde bedrijven wel of juist niet te beleggen. Met de bedrijven waarin we wél beleggen gaan we in gesprek. Zo stimuleren we hen hun uitstoot omlaag te brengen. Werkt dat niet? Dan gebruiken we onze stem als aandeelhouder. En als we onvoldoende perspectief zien, stappen we helemaal uit het bedrijf.

De wereld veranderen doe je niet in je eentje. Daarom werken we samen met andere spelers in de financiële sector. Dat vergroot onze invloed. Maar uiteindelijk is het klimaat een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Iedereen moet in actie komen. Consumenten, bedrijven, overheden en grote beleggers zoals wij. We leggen de lat hoog voor onszelf. Maar hoe we het ook wenden of keren, we zijn als belegger afhankelijk van andere partijen voor de mate van impact die we kunnen maken.

Als we ons leef-, reis-, koop-, eet-, productie- en beleggingsgedrag aanpassen, is echte verandering mogelijk. We moeten het dus samen doen. Want samen staan we sterk. PME doet in ieder geval mee.

4

Actieplannen: zo gaan we onze doelen halen

In hoofdstuk 2 zag je onze algemene klimaatdoelen. Die doelen hebben we vertaald in actieplannen voor ieder van de vijf relevante beleggingscategorieën. Daarmee laten we zien hoe we concreet gaan werken aan het beperken van klimaatverandering. En hoe we bijdragen aan de financiering van de energietransitie.

De vijf beleggingscategorieën zijn:

1

Beurgenoteerde
aandelen

2

Bedrijfsobligaties

3

Vastgoed

4

Infrastructuur

5

Private equity

Instrumenten en data

In de actieplannen beschrijven we hoe we verschillende instrumenten inzetten om onze doelstellingen te halen.

Het gaat om instrumenten waarmee PME druk uitoefent op bedrijven waarin we beleggen. Bijvoorbeeld door in gesprek te gaan en door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. In de afgelopen jaren hebben we regelmatig consequenties verbonden aan onvoldoende klimaatactie. We zullen dit beleid de komende tijd verder expliciteren en daarover ook verantwoording afleggen aan de buitenwereld.

Daarnaast maken we natuurlijk keuzes waarin we beleggen. We stappen uit beleggingen die het relatief slecht doen op het gebied van klimaatverandering. En we investeren juist meer in beleggingen met een positieve impact.

Om onze doelstellingen te bepalen en de instrumenten op een effectieve manier in te zetten, hebben we data en informatie nodig. Ook dat aspect komt daarom terug in de actieplannen.

De actieplannen kennen steeds vier onderdelen, die elk beginnen met een D

Actieplannen

Hierna volgt een samenvatting van onze actieplannen op basis van de bovengenoemde 4 D's. We laten per D zien welke stappen we al hebben genomen. Daarnaast tonen we de stappen die we op dit moment verder uitwerken en de ontwikkeling die we de komende periode verwachten. We werken de actieplannen regelmatig bij op basis van nieuwe ontwikkelingen en inzichten.

ACTIEPLAN

Beursgenoteerde aandelen

PME verwacht via de beleggingen in aandelen een relatief belangrijke bijdrage te leveren aan de wereldwijd benodigde reductie van de CO₂-uitstoot. PME kan namelijk als aandeelhouder stemmen voor een klimaatvriendelijk beleid, in dialoog met ondernemingen aandringen op CO₂-reductie en niet investeren in bedrijven die onvoldoende bijdragen aan het beperken van klimaatverandering. Ook kunnen we de energietransitie stimuleren door juist te investeren in bedrijven die een positieve bijdrage leveren.

PME belegt niet in producenten van steenkool. Ook producenten van fossiele olie en gas hebben we in de ban gedaan.

Doelstellingen

- ✓ In 2015 startte PME met het meten van de CO₂-uitstoot van de aandelenportefeuille. We hebben voor het jaar **2025** een relatieve CO₂-reductiedoelstelling vastgesteld van **50 procent** ten opzichte van **2015**. Dit doel is inmiddels ruimschoots gehaald.
- ✓ Voor **2030** is een nieuw doel vastgesteld: **50 procent** reductie van de **absolute CO₂-uitstoot** ten opzichte van eind **2019**.
- ✓ Daarnaast hebben we doelstellingen gezet op de **CO₂-intensiteit per 2030** voor verschillende **CO₂-intensieve sectoren**. Denk bijvoorbeeld aan luchtvaartmaatschappijen, autofabrikanten, staalproducenten en elektriciteitsmaatschappijen.

Data

Sinds 2015 meet PME de **CO₂-voetafdruk** van de beleggingen in de aandelenportefeuille. We rapporteren daar ook over. We kijken naar het aantal kilo CO₂-uitstoot per 100 euro belegd vermogen. Op basis van die maatstaf is de voetafdruk tussen 2015 en 2021 met **65,7 procent gedaald**. Concreet: de uitstoot is gedaald van 23,4 kilo naar 8,0 kilo CO₂ per 100 euro belegd vermogen.

We willen voor **ieder bedrijf** inzichtelijk krijgen of het genoeg doet om de uitstoot terug te brengen tot een niveau dat past bij een 1,5 graden-pad. We doen dat nu met data van het Transition Pathway Initiative (TPI). We hebben op dit moment gegevens van 53 bedrijven. Die zijn samen verantwoordelijk voor **42 procent van de uitstoot** van onze aandelenportefeuille. We verwachten op korte termijn data van meer bedrijven.

We meten de **kwaliteit van het klimaatbeleid** van bedrijven met behulp van (onderdelen van) ESG-scores. Daarmee kijken we niet alleen achteruit naar de uitstoot, maar ook vooruit. We letten ook op **concrete acties** die bedrijven nemen. Want alleen op papier werken aan klimaat is onvoldoende.

We verwijderen bedrijven uit onze beleggingsportefeuille op basis van een sectordefinitie. Aanvullend hierop gebruiken we **nieuwe publieke informatie**. Zo baseren we ons op de nieuwste inzichten en kunnen we ons **uitsluitingsbeleid** nog verder **verfijnen**.

Druk

Sinds 2017 voeren we **gesprekken** met de **grote CO₂-uitstoters** in onze aandelenportefeuille. Vaak samen met andere grote beleggers. Een deel van die bedrijven heeft belangrijke stappen gezet om hun uitstoot te reduceren. In de komende tijd spreken we met name over doelstellingen op de kortere termijn. En over concrete acties die de bedrijven nemen.

Sinds 2021 beleggen we niet langer in primaire olie- en gasproducenten. We richten ons nu op de energietransitie en spreken met bijvoorbeeld **elektriciteitsmaatschappijen** en **bedrijven die veel fossiele energie gebruiken**.

Bij aandeelhoudersvergaderingen steunen we **klimaatresoluties** waar dat passend is. We hebben bijvoorbeeld sinds 2017 als eerste grote pensioenfonds jaarlijks gestemd voor de klimaatresoluties van **Follow This**.

(Des)investeren

We beleggen niet meer in bedrijven die in het algemeen het **slechtst scoren** op het gebied van **milieu, maatschappij en goed bestuur**.

We beleggen niet meer in bedrijven die slecht scoren op een aantal specifieke klimaatcriteria:

- We **beleggen niet** in elektriciteitsmaatschappijen waarvan de omzet voor meer dan **30 procent** gebaseerd is op de energieopwekking met behulp van **kolen**. Verder sporen we bedrijven aan om dit percentage af te bouwen. Werkt dat onvoldoende? Dan beleggen we niet meer in deze bedrijven.
- We zijn **gestopt** met beleggen in **kolenproducenten** en in **olie- en gasproducenten**.
- We zijn **gestopt** met beleggen in de **50 procent slechtst presterende bedrijven** op het gebied van milieu en klimaat in **CO₂-intensieve sectoren**, zoals de luchtvaart, staal, mijnbouw en nutsbedrijven.
- We **stoppen met beleggen** in bedrijven wanneer de **gesprekken** die we voeren **niet tot resultaat leiden**. En daar zijn we open over.

ACTIEPLAN

Bedrijfsobligaties

PME wil via zijn omvangrijke beleggingen in bedrijfsobligaties invloed uitoefenen op de CO₂-uitstoot. Dat doen we door bedrijven te financieren die een positieve bijdrage leveren aan het beperken van klimaatverandering. En door juist niet te beleggen in bedrijven die *niet* willen veranderen.

Binnen de bedrijfsobligatieportefeuilles werken we met beheerders die klimaataspecten meewegen in hun beleggingsbeslissingen. Zij worden mede op basis van de kwaliteit van hun ESG-beleid geselecteerd en beoordeeld. De grootste obligatieportefeuille van PME, in Europese *investment grade*-bedrijfsobligaties, bestaat voor ruim 12 procent uit groene obligaties.⁶

Doelstellingen

- ✓ Voor **2030** is een nieuw doel vastgesteld: **50 procent reductie** van de **absolute CO₂-uitstoot** ten opzichte van eind **2019**.
- ✓ Daarnaast hebben we doelstellingen gezet op de **CO₂-intensiteit per 2030** voor verschillende **CO₂-intensieve sectoren**, net als bij de aandelenbeleggingen.

⁶ Groene obligaties zijn obligaties waarvan de opbrengsten worden gebruikt voor projecten met een positieve impact op klimaat, milieu en leefomgeving. Bijvoorbeeld huizen en kantoorgebouwen energiezuiniger maken, efficiëntere afvalverwerking of duurzame bosbouw.

Data

Sinds 2020 meet en rapporteert PME de **CO₂-voetafdruk** van de beleggingen in bedrijfsobligaties. De *carbon footprint*-intensiteit is in 2021 met **8,8 procent gestegen** ten opzichte van 2020. Dat komt vooral door de verhoogde allocatie naar de *high yield*-portefeuille. Maar ook doordat de uitsluiting van producenten van fossiele olie en gas nog niet in de cijfers is verwerkt. De uitstoot is wel **14,6 procent lager** dan vergelijkbare portefeuilles bij andere beleggers.

We willen ook bij bedrijfsobligaties voor **ieder bedrijf** inzichtelijk krijgen of het genoeg doet om de uitstoot terug te brengen tot een niveau dat past bij een 1,5 graden-pad. We doen dat nu met data van het Transition Pathway Initiative (TPI). We hebben op dit moment gegevens van 39 bedrijven, samen verantwoordelijk voor **18 procent van de uitstoot** van onze bedrijfsobligatieportefeuille. We verwachten op korte termijn data van meer bedrijven.

We meten en rapporteren de kwaliteit van het **klimaatbeleid** van bedrijven met behulp van (onderdelen van) ESG-scores. Daarmee kijken we niet alleen achteruit naar de uitstoot, maar ook vooruit. We letten ook op de **concrete acties** die bedrijven nemen. Want alleen op papier werken aan klimaat is niet voldoende.

We verwijderen bedrijven uit onze beleggingsportefeuille op basis van een sectordefinitie. Aanvullend hierop gebruiken we **nieuwe publieke informatie**. Zo baseren we ons op de nieuwste inzichten en kunnen we ons **uitsluitingsbeleid** nog verder **verfijnen**.

We meten bij elektriciteitsmaatschappijen welk deel van de omzet komt uit **energieproductie met kolen**. Onder het kopje '(Des)investeren' staat welke gevolgen we verbinden aan die metingen.

Druk

We **selecteren vermogensbeheerders** die zich inzetten voor CO₂-reductie en stimuleren hen waar nodig tot **meer ambitie**. We scherpen onze criteria op dat vlak verder aan.

Als obligatiehouder hebben we geen stemrecht, zoals we dat wel hebben voor onze aandelen. De **vermogensbeheerders** die namens ons investeren in bedrijfsobligaties, spreken wél zelf bedrijven aan op hun **klimaatbeleid**.

(Des)investeren

We beleggen niet meer in bedrijven die in het algemeen het **slechtst scoren** op het gebied van **milieu, maatschappij en goed bestuur**.

We beleggen niet meer in bedrijven die slecht scoren op een aantal specifieke klimaatcriteria:

- We **beleggen niet** in elektriciteitsmaatschappijen waarvan de omzet voor meer dan **30 procent** gebaseerd is op de energieopwekking met behulp van **kolen**. Verder sporen we bedrijven aan om dit percentage af te bouwen. Werkt dat onvoldoende? Dan beleggen we niet meer in deze bedrijven.
- We zijn **gestopt** met beleggen in **kolenproducenten** en in **olie- en gasproducenten**.
- We **stoppen met beleggen** in aandelen én obligaties van bedrijven wanneer de **gesprekken** die we met ze voeren **niet tot resultaat leiden**. En daar zijn we open over.

Bij gelijke rendementsverwachtingen geven we de voorkeur aan **groene bedrijfsobligaties** boven gewone obligaties.

ACTIEPLAN

Vastgoed

PME heeft vastgoedbeleggingen in binnen- en buitenland. Ongeveer de helft daarvan bevindt zich in Nederland.

PME wil via de vastgoedbeleggingen bijdragen aan een reductie van de CO₂-uitstoot. Dat doen we door bestaand vastgoed te renoveren. En bij investeringen in nieuwbouw rekening te houden met energie-efficiëntie. Daarnaast investeren we steeds vaker in CO₂-positieve houtbouwprojecten.

Voor ons internationale vastgoed sturen we vooral op de aanstelling van de meest geschikte vastgoedmanagers. En in eigen land sturen we op de hoogst haalbare energielabels.

Doelstellingen

- ✓ PME vraagt van vastgoedbeleggers dat duurzaamheids- en klimaataspecten een gedegen rol spelen in het beleggingsbeleid. Beheerders van de vastgoedportefeuilles moeten minimaal **drie van de vijf sterren** van het vergelijkende **duurzaamheidskeurmerk GRESB** hebben. Als we in zee gaan met een vastgoedbelegger, moet binnen twee jaar de stap gemaakt worden naar vier sterren. Het streven is **vijf sterren**.
- ✓ PME wil de **uitstootintensiteit** van de vastgoedbeleggingen ruim voor 2030 in lijn brengen met het **1,5 graden scenario**. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van de methodiek die ontwikkeld is door **CRREM**, het door de Europese Unie gefinancierde onderzoeksproject Carbon Risk Real Estate Monitor.
- ✓ In 2030 moet de **uitstoot per vierkante meter** vastgoed **40 procent lager** zijn dan in 2020.

Data

PME maakt sinds 2014 gebruik van **GRESB-data**.

Van ons Nederlandse vastgoed kennen we de energielabels. **46 procent** van ons Nederlands vastgoed heeft **label A+ of A**. Nog eens ruim 40 procent heeft label B of C.

PME is gestart met het meten van de **CO₂-impact van de vastgoedbeleggingen**. Daarbij wordt ook gekeken naar de uitstoot door huurders.

Voor de uitstoot die vrijkomt bij de **bouw en renovatie** van vastgoed ontbreken nog gegevens. Zodra die beschikbaar komen, vragen we vermogensbeheerders hierover te rapporteren.

Druk

We **selecteren vastgoedbeheerders** die zich inzetten voor **CO₂-reductie** en stimuleren hen waar nodig tot **meer ambitie**. Zo vragen we om inzicht in de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille en een verduurzamingsplan dat past bij het 1,5 graden-scenario. We zetten daarbij in op **duurzame renovatie** (bijvoorbeeld isolatie, installatie van zonnepanelen en duurzame warmte-installaties) en zo veel mogelijk **energie-neutrale nieuwbouw**.

Samen met onze vastgoedbeheerder **stimuleren en creëren** we de ontwikkeling van **houtbouwprojecten**, oftewel *cross-laminated timber* (CLT).

(Des)investeren

Bij de **selectie van vastgoedbeheerders** speelt **klimaatbeleid** een belangrijke rol. De criteria daarvoor **scherpen we aan** zodra er betere data beschikbaar komt.

Vastgoed heeft in 2030 een CO₂-uitstoot van **maximaal 16,6 kilo per vierkante meter**. Daarom investeren we in **renovatie**, installatie van **zonnepanelen** en vervanging van bestaande **warmtesystemen**. Elk nieuwbouwproject voldoet aan de **BENG-eisen** (EPC 0,0) of heeft aantoonbaar mogelijkheden om dit te realiseren.

De uitstoot die vrijkomt bij houtbouw (en bio-based bouwen) is in de hele keten regelmatig **CO₂-negatief** en daarmee flink lager dan bij traditionele bouwtechnieken. We willen dan ook **meer houtbouwobjecten** laten ontwikkelen en verwerven.

ACTIEPLAN

Infrastructuur

Met de beleggingen in infrastructuur kan PME een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie. Dat doen we vooral door infrastructuur te financieren die nodig is voor hernieuwbare energie. In 2021 heeft PME de beleggingen in primaire olie- en gasproducenten verkocht. Dat leverde 1,2 miljard euro op. Dit bedrag willen we in 2025 volledig opnieuw hebben belegd in investeringen met een positieve impact op de energietransitie. We investeren daarbij in infrastructuuraandelen en -leningen. Bijvoorbeeld in wind-, zon- en waterkracht.

Doelstellingen

- ✓ In 2025 hebben we **1,2 miljard euro** nieuw geïnvesteerd in beleggingen met een meetbaar positieve impact op de **energietransitie** en een passend financieel rendement. Eind oktober 2022 is daarvan al 280 miljoen euro daadwerkelijk belegd en 715 miljoen euro toegezegd. 250 miljoen euro moet nog worden ingevuld. We liggen op schema.
- ✓ Uiterlijk in 2040 zijn **alle beleggingen in infrastructuur** in lijn met het **Parijs-akkoord**. Daarvoor is wel toereikende data nodig.

Data

We meten en rapporteren de omvang van onze **impactinvesteringen** binnen het thema **hernieuwbare energie**.

We meten en rapporteren **hoeveel duurzame energie** door onze investeringen wordt **opgewekt** en **hoeveel CO₂-uitstoot** daarmee **vermeden** is.

Er is nog **onvoldoende data** beschikbaar over de **operationele CO₂-voetafdruk** van onze infrastructuurbeleggingen. PME werkt aan **verbetering** van deze data. Daarbij is extra aandacht voor scope 3-uitstoot. Want er is vaak een significante indirecte uitstoot die gerelateerd is aan infrastructuursectoren als wegen, havens en vliegvelden.

Ook de CO₂-uitstoot die vrijkomt bij de **bouw van infrastructuur** is van belang, maar nog moeilijk te meten. Ook hier werkt PME aan verbetering.

Druk

We **selecteren** voor onze beleggingen in infrastructuur **vermogensbeheerders** die zich inzetten voor **CO₂-reductie**.

We **onderzoeken** of **GRESB-data** uit de vastgoedwereld (of vergelijkbare initiatieven) ook gebruikt kunnen worden voor het **beoordelen van vermogensbeheerders** binnen de infrastructuurmarkt.

We **stimuleren vermogensbeheerders** om ook binnen infrastructuur hun **beleid** in lijn te brengen met het pad dat leidt naar **netto-nul uitstoot in 2050**.

(Des)investeren

In 2025 hebben we **1,2 miljard euro** nieuw geïnvesteerd in beleggingen met een meetbaar positieve impact op de **energietransitie** en een passend financieel rendement. Eind oktober 2022 is daarvan al **280 miljoen euro** daadwerkelijk **belegd** en **715 miljoen euro toegezegd**. **250 miljoen euro** moet nog worden **ingevuld**. We liggen op schema.

We doen **geen nieuwe investeringen** in **kolen- en oliegerelateerde projecten** in infrastructuur.

ACTIEPLAN

Private equity

Via beleggingen in private equity (directe beleggingen in een bedrijf buiten de beurs om) kan PME invloed uitoefenen op de CO₂-uitstoot. Vooral door te investeren in bedrijven die zich inzetten om klimaatverandering tegen te gaan. Dat criterium weegt daarom zwaar mee bij de selectie en monitoring van de beheerders van private equity. Uiterlijk in 2040 moeten alle PME-beleggingen in private equity in lijn zijn met het Parijs-akkoord.

Doelstellingen

- ✓ Ook voor private equity geldt: uiterlijk in **2040** zijn **alle beleggingen** in lijn met het **Parijs-akkoord**.
- ✓ Omdat de data nu nog niet toereikend is, **onderzoeken** we de komende tijd hoe we voor deze beleggingscategorie beter kunnen **meten en sturen**. Want we willen ook voor deze categorie graag concrete doelstellingen formuleren.

Data

PME **beoordeelt** elke investering in private equity mede op **beleid, acties en rapportages** rondom milieu en klimaat. Dat doen we op basis van het framework en de principes van de Taskforce on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD).

We **onderzoeken** hoe we de **CO₂-voetafdruk** van private equity beter kunnen **meten**. De data op dit vlak is nog onder de maat. We verwachten de komende jaren verbetering, door scherpere Europese regelgeving en meer druk vanuit investeerders zoals PME.

Druk

We **selecteren vermogensbeheerders** die zich inzetten voor **CO₂-reductie** en stimuleren hen waar nodig tot **meer ambitie**.

We scherpen de **monitoring** van het **klimaatbeleid** van private equity-beheerders verder aan.

(Des)investeren

We doen alleen nog nieuwe beleggingen bij private equity-beheerders die de **verklaring van de Verenigde Naties voor verantwoord beleggen (UN PRI)** hebben ondertekend.

Beheerders die het **niet goed doen** op het gebied van klimaatbeleid, krijgen **geen nieuwe investeringen** van PME.

Vanaf 2022 probeert PME **minstens 20 procent** van nieuwe private equity-beleggingen te steken in bedrijven met een **positieve maatschappelijke impact**. Het aanbod van die beleggingen is nu echter nog beperkt.

Bijlagen

Bijlage 1

Hoe rekenen we?

Bij dit klimaatplan hoort een belangrijke rekensom. Want hoe bepalen we nu hoeveel CO₂ we uitstoten als belegger? We bekijken per belegging welk deel van een bedrijf of project PME in handen heeft. De totale uitstoot van dat bedrijf of project wordt vermenigvuldigd met dit percentage. Heeft PME bijvoorbeeld 0,1 procent van een bedrijf bezit? Dan wordt 0,1 procent van de totale uitstoot van het bedrijf aan PME toegewezen. Deze uitstoot kun je zien als de uitstoot waarvoor PME via de belegging verantwoordelijk is.

Market cap of EVIC?

PME gebruikt de richtlijnen van de internationale organisatie PCAF (Partnership for Carbon Accounting Financials). Daarmee berekenen we de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille. Deze richtlijnen boden vroeger de mogelijkheid om te kiezen tussen twee rekenmethodes:

Een toerekening van de uitstoot op basis van *market cap*

Bij deze rekenmethode gaat men uit van de totale waarde van de aandelen van een bedrijf.

Een toerekening van de uitstoot op basis van EVIC

EVIC staat voor *enterprise value including cash*. Deze rekenmethode gaat niet alleen uit van de totale waarde van de aandelen, maar ook de waarde van contanten en uitstaande schulden.

In de laatste versie van de richtlijnen van PCAF wordt een sterke voorkeur uitgesproken voor het gebruik van EVIC. PME koos eerder voor *market cap*, omdat dit eenvoudiger was. Inmiddels is er ook data die nodig is om de uitstoot te berekenen volgens de EVIC-methode. Deze methode is preciezer. Daarom gebruiken we die voortaan.

Zo leggen we verantwoording af

In onze jaarverslagen leggen we verantwoording af over de behaalde resultaten, voorzien van een verklaring van onze accountant, op basis van *reasonable assurance* (CO₂-meting aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille).

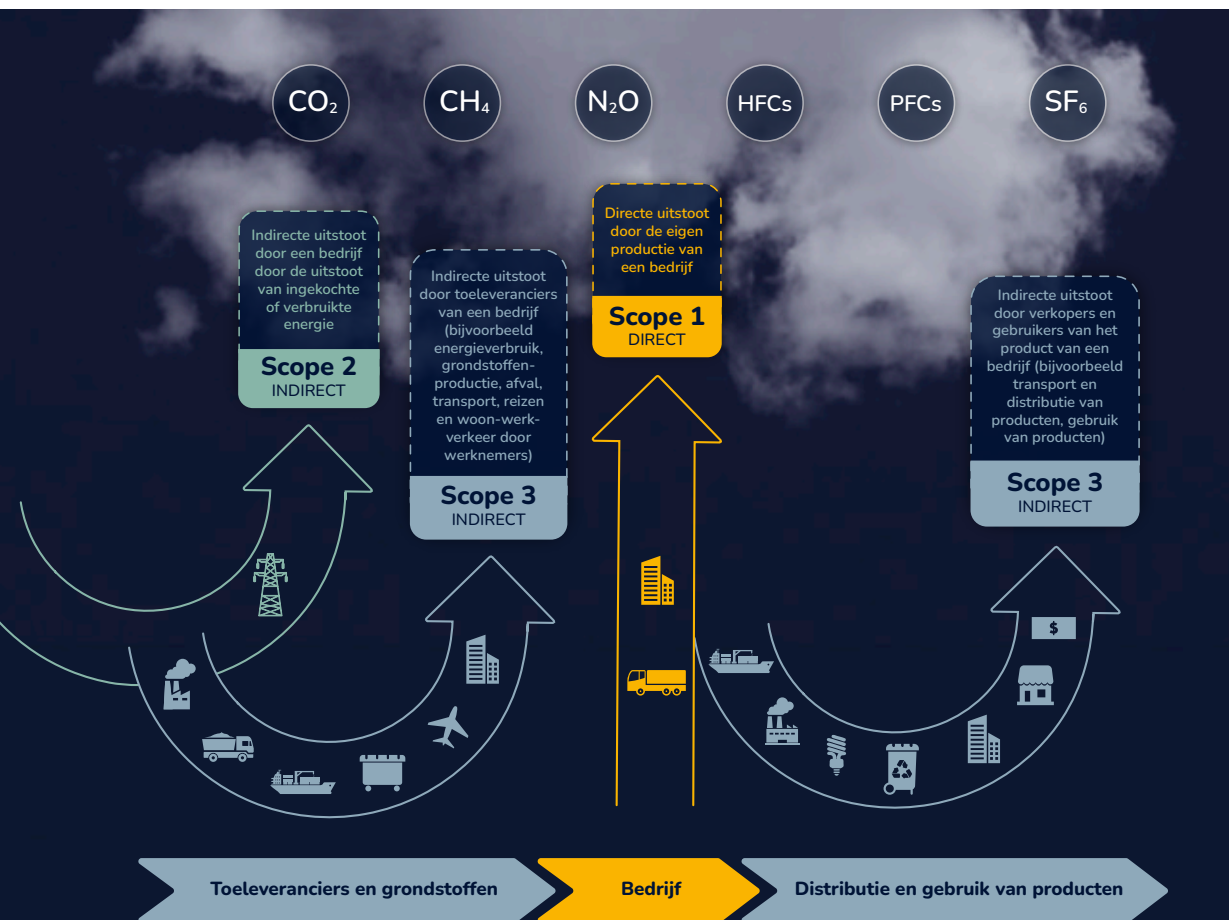
Vanaf wanneer rekenen we?

In internationale richtlijnen wordt voorgesteld om de uitstoot per eind 2019 te gebruiken als startpunt voor de CO₂-reductiedoelstellingen voor 2030. Veel financiële instellingen gaan deze richtlijnen volgen. Daarom is het logisch dat ook PME het jaar 2019 als startpunt hanteert. Dit betekent wel dat de forse CO₂-reductie die PME in de jaren daarvoor behaalde, niet goed is terug te zien in de nieuwe doelstellingen. We zullen daarom naast de EVIC-methode ook blijven rapporteren volgens de *market cap*-methode. Zo houden we goed zicht op onze voortgang en bevorderen we de vergelijkbaarheid.

Bijlage 2

Hoe zit dat met scope 1, 2 en 3?

Bedrijven stoten CO₂ uit op verschillende manieren. Neem nu een autofabrikant. Die gebruikt energie bij de productie en het vervoer van materialen. De lampen op kantoor branden, de kachel wordt gestookt en er wordt geluncht. Dat zorgt allemaal voor de uitstoot van CO₂. Dit noemen we scope 1-uitstoot (directe uitstoot bij de productie) en scope 2-uitstoot (uitstoot door het verbruik van ingekochte energie). Deze soorten uitstoot zijn redelijk goed in kaart te brengen.

Scope 3: moeilijk te meten maar heel belangrijk

Maar in de productieketen van bedrijven komt meer CO₂ vrij. De autofabrikant produceert afval, werknemers reizen naar en van hun werk en vaak ook tijdens werktijd. Ook toeleveranciers stoten CO₂ uit, bijvoorbeeld bij de winning en het vervoer van grondstoffen. En de gebruikers van de auto's stoten natuurlijk veel CO₂ uit door hun brandstofverbruik. Ook de sloop en afvalverwerking van afgedankte auto's zorgt voor CO₂-uitstoot. Dit soort indirecte uitstoot door bedrijven, toeleveranciers en consumenten noemen we scope 3.

CO₂-uitstoot van het type scope 1 en 2 is goed te meten. Voor scope 3 is dat nu nog veel lastiger. Het ontbreekt aan goede data. Toch is die scope 3-uitstoot belangrijk, want voor veel producten is de uitstoot in scope 3 groter dan in scope 1 en 2.

We nemen scope 3 mee waar het kan

PME neemt nu in het berekenen van de CO₂-voetafdruk meestal alleen scope 1 en 2 mee. We willen graag anders, maar daarvoor is goede data rondom scope 3 nodig. Voor sectoren waarbij scope 3 bepalend is, bijvoorbeeld de auto-industrie, wegen we waar mogelijk de scope 3-uitstoot mee. En we zetten ons in om samen met anderen te werken aan betere data rondom scope 3. Want we willen het complete plaatje hebben.

Bijlage 3

Overzicht van wat PME al doet en nog gaat doen

De tabel op de volgende pagina's geeft een samenvatting van de stappen die we al genomen hebben in de verschillende beleggingscategorieën. Ook laten we zien welke aanvullende stappen we de komende periode willen zetten.

Overzicht van wat PME al doet en nog gaat doen

✓ = geïmplementeerd   ○ = in ontwikkeling   ● = verwacht

	Doelstellingen	Data	Druk	(Des)investeren
Aandelen	✓ Doelstelling voor 2025: 50% reductie van de relatieve CO₂-uitstoot ten opzichte van 2015 ✓ Doelstelling voor 2030: 50% reductie van de absolute CO₂-uitstoot ten opzichte van 2019 ✓ Doelstellingen per sector op basis van sectorspecifieke maatstaven ● Aanscherpen doelstellingen in lijn met nieuwste onderzoek ● Scope 3-uitstoot meenemen in doelstellingen en scope doelstellingen uitbreiden	✓ Meten CO₂-voetafdruk ✓ Meten CO₂-voetafdruk met sectorspecifieke maatstaven ✓ Beoordelen van de kwaliteit van het klimaatbeleid van bedrijven ○ Bedrijven ook beoordelen op basis van nieuwe publieke informatie ○ Inzicht vergroten in mate van alignment van beleggingen, o.a. met scorecards	✓ Klimaatdialoogprogramma met grote uitstoters, i.s.m. CA100+ ✓ Gebruik van klimaatresoluties ○ Dialoog met vier relatieve achterblijvers onder de nutsbedrijven ○ Dialoog met vier bedrijven in energievragende sectoren ● Uitbreiding van het dialoogprogramma in de energievragende sectoren (verwacht vanaf 2023) ● Evaluatie/herziening van het dialoogprogramma (iedere twee jaar)	✓ Verwijdering van kolenproducenten, bedrijven met lage ESG-score en relatief slechtst presterende 50% van bedrijven in luchtvaart, staal, mijnbouw en nutsbedrijven ✓ Nutsbedrijven met meer dan 30% omzet uit energieopwekking met kolen verwijderd ✓ Uitsluiting op basis van niet-succesvolle klimaatdialoog ✓ Introductie Betrokken Belegger-portefeuille ○ Evaluatie bedrijven in huidig dialoogprogramma ○ Onderzoek naar mogelijkheden om klimaatcriteria verder aan te scherpen ● Mogelijke uitbreiding van uitsluitingen als gevolg van niet succesvolle dialoog (jaarlijks) ● Strategieherziening met mogelijke aanscherping klimaatcriteria
Bedrijfsobligaties	✓ Doelstellingen per sector op basis van sectorspecifieke maatstaven ✓ Doelstelling voor 2030: 50% reductie van de absolute CO₂-uitstoot versus 2019 ● Aanscherpen doelstellingen in lijn met doelstellingen voor de aandelenportefeuille	✓ Meten CO₂-voetafdruk ✓ Meten CO₂-voetafdruk met sectorspecifieke maatstaven ✓ Beoordelen van de kwaliteit van het klimaatbeleid van bedrijven ✓ Meten van inkomsten uit energieproductie met kolen en niet-conventionele productie van olie en gas ✓ Meten van beleggingen in groene obligaties ○ Bedrijven ook beoordelen op basis van nieuwe publieke informatie ○ Inzicht vergroten in mate van alignment van beleggingen, o.a. met scorecards	✓ Selectie en monitoring van beheerders op ESG-criteria, waaronder enquête over klimaatbeleid ✓ Beheerders gaan dialoog aan met bedrijven over o.a. het klimaatbeleid ● Uitbreiding monitoring van klimaatbeleid (externe) beheerders	✓ Bedrijven met relatief lage algemene ESG-score verwijderd ✓ Nutsbedrijven met meer dan 30% omzet uit energieopwekking met kolen verwijderd ✓ Geen investeringen in olie-, gas- en steenkoolproducenten ✓ Uitsluiting op basis van niet-succesvolle klimaatdialoog ✓ Investeren in groene obligaties waar passend ✓ Klimaatbeleid aanscherpen op basis van nieuwe data en informatie

Overzicht van wat PME al doet en nog gaat doen

✓ = geïmplementeerd   ○ = in ontwikkeling   ● = verwacht

	Doelstellingen	Data	Druk	(Des)investeren
Vastgoed	✓ Minimale GRESB-score: 3 sterren ✓ Doelstelling om beleggingen ruim voor 2030 in lijn te brengen met 1,5 graden CRREM-paden ✓ Doelstelling 2030: uitstoot per m² met 40% omlaag t.o.v. 2020 CRREM-paden ● Uitstoot die vrijkomt bij bouw meenemen in doelstellingen	✓ Meten van GRESB-scores ✓ Meten van energielabels ✓ Eerste metingen CO₂-voetafdruk ○ Ontwikkelen van een CO₂-voetafdrukrapportage ● Datakwaliteit en -bereik vergroten ● Vergroten van inzicht in CO₂-uitstoot bij bouw (<i>embodied carbon</i>)	✓ Selectie en monitoring van beheerders op basis van ESG-criteria ✓ Enquête over klimaatambities ○ Doorontwikkeling van routekaarten inclusief concrete planning voor renovatie, installatie zonnepanelen en vervanging warmtesystemen ○ Stimuleren en creëren van de ontwikkeling van houtbouwprojecten	✓ Voldoende GRESB-score vereiste voor investering ✓ Meer houtbouwprojecten laten ontwikkelen en verwerven ● Aanscherpen van klimaatcriteria voor beheerders van huidige vastgoed en bij aankoop van nieuw vastgoed ● Jaarlijkse evaluatie klimaatbeleid beheerders
Infrastructuur	✓ Overkoepelende doelstelling 2025: 1,2 miljard euro van verkochte investeringen in olie en gas opnieuw belegd in impactinvesteringen in de energietransitie ✓ Doelstelling: alle beleggingen in lijn met Parijs-akkoord uiterlijk in 2040 ● Onderzoek naar mogelijkheden om CO₂-reductiedoelstellingen of doelstellingen op Paris Alignment voor generieke infrastructuur te formuleren	✓ Meten van omvang impactinvesteringen in het thema hernieuwbare energie ✓ Meten geproduceerde energie en vermeden CO₂-uitstoot met investeringen in hernieuwbare energie ● Meten operationele CO₂-uitstoot ● Meten CO₂-uitstoot die vrijkomt bij bouw ● Meten van de mate van <i>alignment</i> van beleggingen	✓ Selectie en monitoring van beheerders op basis van ESG-criteria ○ Onderzoek naar bruikbaarheid GRESB of vergelijkbare initiatieven (2022) ● Stimuleren van managers om passende routekaarten op te stellen voor CO₂-reductie binnen infrastructuur ● Uitbreiding monitoring van klimaatbeleidbeheerders	✓ Mandaten opgesteld met veel ruimte voor investeringen in hernieuwbare energie ✓ Geen nieuwe investeringen in kolen- en oliegerelateerde projecten in infrastructuur ● Aanscherping van klimaatcriteria
Private equity	✓ Doelstelling: alle beleggingen in lijn met Parijs-akkoord uiterlijk in 2040 ● Verder concretiseren van de doelstellingen die passen bij Parijs-akkoord voor alle private equity-investeringen.	✓ Meten van ESG-performance van fondsbeheerders ○ In kaart brengen mogelijkheden om CO₂-voetafdruk van private equity-beleggingen te meten ● Opstellen van CO₂-voetafdrukrapportage ● Meten Parijs-<i>alignment</i> van beleggingen en/of fondsbeheerders	✓ Selectie en monitoring van fondsbeheerders op basis van ESG-criteria ○ Verzoek aan fondsbeheerders om een TCFD-rapportage op te stellen ● Uitbreiding monitoring van het klimaatbeleid van fondsbeheerders	✓ Alleen investeren in nieuwe fondsbeheerders die zich hebben geïnteresseerd aan UN PRI ✓ Bij onvoldoende ESG-beoordeling geen investering in vervolgfondsen ○ Impact: investeringsfocus op beleggingen die positief bijdragen aan klimaatakkoord ● ESG-criteria aanscherpen op basis van nieuwe inzichten, meer strikte eisen klimaatbeleid

pmpensioen.nl